

„Na, išties – juk ji ir yra ji, ar ne? Turiu galvoje,
kad ji yra karalystė...“

Moteris iš minios, susirinkusios prie Vestminsterio
abatijos 1986 m. liepos 27 d. per princo Endriu ir
Saros Ferguson sutuoktuves, ir paaiškinusi, kad atėjo
pasižiūrėti į karalienę, o ne į jaunavedžių porą.

„Visada elgiausi taip, kad pasikliaudama Dievu,
pagrindine savo stiprybe ir sergėtoju, laikyčiau
ištikimas savo pavaldinių širdis ir gerą valią.“

Elžbieta I

„Kaip dangaus aukštybės bei žemės gelmės,
taip ir karalių širdis neištiriama.“

Pat 25,3

ĮŽANGA

PASVARSTYKITE, ar tai, ką čia perskaitysite, nėra pasaka.

Šioje istorijoje sutinkame kūdikį – mažulytę mergaitę balkšvomis garbanėlėmis.

Taip pat sutinkame prinčą, jos tėvą – iš pažiūros jautrų, tačiau emocijų nerodantį žmogų, tradicinių pramogų: šaudymo, medžioklės, teniso, – mėgėją, nervingą vyriškį, kuris mikčioja, bijo tėvų ir nepriekaištingai rengiasi. Jos motina – be abejonės, aristokratiška moteris su šypsena veide ir duobutėmis skruostuose. Jos smulkutėmis pėdomis gėrėsi žurnalistės, tarp jų – „Sunderland Daily Echo“ ir „Shipping Gazette“ skiltininkė, kuri 1934 m. skaitytojams rašė, kad „pėdų ir kulکشnių dailumu“ [1] su ja gali varžytis ne daug moterų. Tėvas ir motina vienas kitam yra Bertis ir Elžbieta, o plačiajai visuomenei – karališkasis kunigaikštis ir kunigaikštienė, kuriais visi žavisi. Sentimentali ir didžiulė pagarba – toks yra pagrindinis tonas, su koku apie juos atsiliepiama laikraščiuose, iliustruotuose leidiniuose ir pirmus žingsnius žengiančiose kino kronikose. Ir taip bus visada.

Antrame plane – karalius ir karalienė, mažylės seneliai iš tėvo pusės. Juodu visais atžvilgiais yra tokie, kokie ir turėtų būti 1926 m. valdantys karalius ir karalienė: rimti, senamadžiai, šventai įsitikinę ir tikintys karališkąja misija, pareigingi, kuklūs ir neišsiskiriantys intelektualiniu požiūriu, nerimaujantys dėl to meto barbariškumo, pernelyg nutįsusių, aplink pasaulį besiraizgančių britų galybės čiuptuvų ir per daug nesukantys sau galvos

dėl aprangos detalių, pasibaisėjimą keliančios džiazos muzikos ir nagų lako. Pilys ir rūmai yra jūdviejų namai – namais jie bus ir Berčiui, Elžbietai bei jų naujagimei dukrelei. Juos pripažįsta milijonų milijonai, nes šis karalius yra ir imperatorius, daugybės įvairiausių tikėjimų ir etninės kilmės vyrų ir moterų pasaulinis valdovas – ja taps ir jo anūkė, nors paveldės jau tik aptrupėjusią imperiją ir viltį dėl ateities.

Bėgant metams, kaip įprastai nutinka pasakose, mažylė per dėdės santuoką įgis juodaplaukę tetulę, kuri bus apšmeižta ir išvaryta: tai piktosios pamotės, kurios šešėlis aptemdys jos vaikystę ir pakeis jos gyvenimo kryptį, atitikmuo. Vėliau ji ištekės už gražuolio užjūrių princo. Jo vardas Filipas reiškia „žirgų mylėtojas“, – žirgai yra jos antroji aistra, – o jūdviejų santuoka, gyvuosianti ilgiau nei septynis dešimtmečius, išliks jos ramsčiu iki pat dešimtos dešimties vidurio. Ji važinės aukso kariatomis, jos plaukuose žėrės deimantai; jos vardu bus pavadintos ligoninės, sporto centrai, prabangus laimeris, gėlių turgus Paryžiuje, šokoladiniai saldainiai su mėtų įdaru, blyškiažiedis rododendras ir pasaulinės iniciatyvos lyderystės, aklumo prevencijos ir miškų išsaugojimo srityse. Jos sūnūs ir anūkai ves gražuoles. O sulaukusiai senatvės Vatikanas jai suteiks viduramžiškai skambantį titulą „paskutinė krikščionių monarchė“, ištrinanti ribas tarp šventumo ir pasaulietiškumo, pakylėdamas ją virš epochą keičiančių valstybės veikėjų rietenų. [2] Apie ją bus rašomos knygos, kuriami kino filmai, statomi spektakliai. Televizijos dramos „Karūna“ scenarijaus autorius, laikantis ją viso labo „riboto intelekto užmiesčio moterimi“, besirūpinančia „suaugusių vyrų su pentiniais ir krūtinės šarvais“ „teminiu pramogų parku“, jos karaliavimą pavaizduos suplakdamas faktus ir pramanus. [3] Nuo pat kūdikystės ji bus ir viešojo, ir privataus pasaulio dalimi. Per savo gyvenimą ji išgarsės labiau, nei buvo pagarsėję Augustas, Napoleonas, net kruvinasis Hitleris; jos atvaizdas bus įspauštas monetose, pašto ženkluose ir veikiausiai tautos svajonėse. Jos palikimas bus ne toks kruvinas kaip istorijos „didžiavyrių“, mažiau ambicingas, be garbės troškimo.

Prie jos lopšio atskridusi geroji feja apdovanoja ją ilgu gyvenimu, žemiškais turtais, santūriu charakteriu, ištverme, nuolankumu ir meile, taip pat konservatyvia prigimtimi. Su amžiumi ateina išmintis ir moralinis auto-

ritetas. Ne taip dosniai mažylė paveldi mamos geležinę valią, tėvo temperamentą, atsargumą ir užsispyrimą, tvirtus abiejų tėvų religinius įsitikinimus.

1926 m. balandžio 21 d. paryčiais, pasibaigus lietingai dienai, atlikus cezario pjūvį gimusi mergaitė po penkių savaičių privačioje Bakingamo rūmų koplyčioje pakrikštijama Elžbietos Aleksandros Marijos vardais. Ji – Jorko princesė Elžbieta. 1952 m. vasario 8 d., prisiekusi Ižengimo į sostą tarybos susirinkime, ji taps Elžbieta II, Dievo valia Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Jungtinės Karalystės ir Jos kitų karalysčių ir teritorijų karaliene, Tautų Sandraugos šalių galva, Tikėjimo Sergėtoja. Jai suteikti motinos, prosenelės ir senelės vardai – tai šeimos paveldas ir sykiu pirmas jos (jai to dar nesuvokiant) susidūrimas su karališkajai šeimai nepaprastai brangia tęstinumo filosofija. Jos seneliai – Jurgis V ir karalienė Marija. Piktosios tetulės vardas – Wallis, netinkamas jai daugybe atžvilgių*.

Kadangi pasakai būtina pranašystė, 1926 m. pavasario pabaigoje dalis žiniasklaidos suvienija savo aiškiaregiškąsias pajėgas. Nebyliojo ir nespaltovotojo kino gamintojo „Pathé“ leidžiamame naujienų biuletenyje užfiksuojamas jos gimimas. Jame pagarsinamas paprastas, tačiau pritrenkiantis pažadas: „Šiandien ji – širdžių karalienė, vieną dieną galinti tapti Anglijos karaliene.“ „Daily Sketch“ skaitytojams praneša, jog „vakar gimė galbūt būsima Anglijos karalienė“.

Ir, kaip visi regėjome, pranašystė išsipildo – nepaisant to, kad mažylė – moteriškosios lyties, kad jos tėvas – karaliaus antragimis sūnus, kad puikia sveikata trykšta jos dėdė Velso princas Eduardas, turėjęs karaliauti vietoj tėvo ir dukros, bet tik labai trumpai ir labai dramatiškai pabuvo Eduardu VIII. Dievas išklauso valstybės himne skambančio prašymo ją sergėti: ji tampa ilgiausiai per visą tautos istoriją valdančia monarche. Ižengusi į trečiąją tūkstantmetį ji įamžina monarchijos modelį, kurio ištakos siekia jos proprosenelės – karalienės Viktorijos – laikus.

* Autorius taip teigia tikriausiai dėl to, kad minima Wallis yra amerikietė, o Wallis yra anglų ir škotų kilmės pavardė, vartojama ir kaip vardas.

Vis dėlto sutikime, kad Elžbietos II gyvenimo istorija nėra pasaka. Atsisakiusi ankstesnių amžių pompastikos, karališkoji retorika Elžbietos gyvenimo metais puoselėjo idėją, kad valdančioji šeima – tai paprasti žmonės, einantys nepaprastas pareigas. Tokia yra Elžbieta II, kuri 1982 m. Šefildo namų šeiminkėms prisipažino, kad ir jai sunku palaikyti grindų švarą, kuri dėl savo smulkaus sudėjimo 1990 m. kreipėsi į dizainerį Johną Andersoną, kad šis susiaurintų jai palto iškirptę, kuri, karališkajai šeimai išgyvenant krizę, kreipėsi į žiniasklaidą ir visuomenę prašydama atleidimo, kuri 2000-ųjų kalėdinėje kalboje klausytojams pasakė, jog „gairės, kuriomis ji stengiasi vadovautis savo gyvenime“, yra prieinamos milijonams žmonių: tai Kristaus mokymas. „Mes nenorime, kad karalienė būtų viena iš mūsų, bet norime, kad ji būtų su mumis“, – rašė „Reading Evening Post“ moterų skyrelio redaktorė 1991 m. vasario mėnesį. [4] Nepaisant žiniasklaidos įkyrumo – dar neregėto karališkosios šeimos istorijoje, – ji septynis dešimtmečius sėkmingai derino visuomenės reikalavimą būti prieinamai ir savo poreikį išlaikyti atstumą – sveikinantį ištiesti balta pirštinaite apmautą ranką.

Per trisdešimtąsias Elžbietos įžengimo į sostą metines „Daily Mirror“ pabrėžė, kad ji „gyveno labai privilegijuotą gyvenimą, tačiau niekada nepatyrė privilegijos turėti privatumą, kuriuo daugelis iš mūsų mėgaujamės“. [5] Ji yra sakiusi, jog tam, kad ja tikėtų, ji turi būti matoma: kitaip nei našle likusi karalienė Viktorija, ji visada buvo daugiau nei tik uoli dokumentų tvarkytoja, dirbanti prie savo rašomojo stalo, pasislėpusi nuo visų akių. 1953 m. pripažinta „ištikimybės, teisingumo, gailestingumo, dorumo ašimi“, ji nuosekliai stengėsi išlaikyti ir pateisinti šį vardą taip, kaip jį supranta, suvokdama, kad jos statusas yra paveldėtas, o pagarba ir meilė – pelnomos; ji taip pat labai vertina savo, kaip garbės šaltinio, poziciją ir simboliškai apdovanoja kitus už dorumą, suteikdama jiems pagarbumo titulus. [6] Veikalo „Knyga apie karalienės Elžbietos karūnavimą“* autoriai įvardijo, kad „[savo] tautoms [ji] yra ir šeiminkė, ir tarnaitė“; tarnystę ji

* *The Queen Elizabeth Coronation Book (angl.)*.

laikė savo svarbiausiuoju prioritetu. Kaip visiems žinoma, būdama dvidešimt vienu ji pasišventė tarnauti tautai ir jos „imperatoriskajai šeimai“. „Tai buvo neįtikėtinas dalykas, – 2015 m. kalbėjo jos pusseserė Margareta Rhodes. – Įsivaizduoti visą būsimą gyvenimą, kuriame nepaisoma tavo pačios norų, kuriame žinai, ką veiksi kiekvieną mielą savaitės dieną daug mėnesių į priekį ir kuriame nėra jokios vietos spontaniškumui.“

Praėjus septyniems dešimtmečiams pažymėtina, kad Elžbietos valdymo laikotarpiu monarchija smarkiai pasikeitė. Elžbieta – atsargi novatorė, pagarbiai žiūrinti į savo unikalųjį paveldą. Tai, kaip ją auklėjo ir ko mokė tėvas, niekaip nepaveikė jos įgimto konservatyvumo: tiesą sakant, pirmieji jos patarėjai, politikai, spauda ir didelė visuomenės dalis taip viltingai tikėjosi ją išsaugosiant savo tėvo ir senelio karaliavimo modelius, kad realių galimybių naujovėms, net jei ji ir būtų ketinusi jų imtis, būta mažai. Dėl to pradėjusią valdyti Elžbietą gana greitai imta peikti už senamadiškumą. Ilgainiui šis vertinimas kito. Dėl daugelį metų puoselėtos ištikimybės nesenstančioms (ar senamadėms) vertybėms Elžbieta tapo pasitikėjimą išlaikančia figūra mūsų valstybės gyvenime, nepajudinamu kyšuliu permainų sūkuryje, ir pažiūros, pažangesnės už jos pasaulėžiūrą, nugeibo, susidūrusios su paprastais jos pamokymais, kaip antai kad „dvasios reikalai yra svarbesni ir patvaresni už materialų vystymąsi“. [7] Ji pergyveno nacionalinių pagarbumo įpročių kaitą ir nepaisė garsenybių kultūros, vienadienės ir apgaulingos. Ji išlaikė karūną aukštai ir, kaip ir visi sėkmingai valdę jos pirmtakai, pakankamai sužmogino save kaip valdovę: kai 1960 m. balandžio mėnesį dvidešimt dviejų metų Mary Smith iš Plamstedo parašė Elžbietai prašydama įsikišti, kad būtų panaikinta jos vyrui skirta bausmė už žmogžudystę, karalienė tai padarė „kaip motina dėl kitos motinos“. [8] Ji nesuklupo demonstruodama gerą elgesį, nuoširdų religinį tikėjimą ir tvirtą pareigos jausmą, paveldėtą iš tėvų ir senelių, šis ją vienijo su vyru iki pat jo mirties, todėl, kaip teigta viename televizijos reportaže per jos sidabrinių vestuvių metines, daugeliui ji yra „nevadovaujanti monarchė, savo dvasine įtaka ir pavyzdžiu tokia pat galinga kaip bet kuris absoliučią valdžią turintis praeities tironas“.

Konstitucinės normos nėra palankios rizikuoti linkusiems, kapriziniams monarchams. Elžbieta susitaikė su dauguma apribojimų, kuriuos jai

primetė jos pareigos. Ji griežtai laikosi politinio neutralumo, ir jos pavaldiniai patenkinti tuo, kad valstybės vadovės vaidmuo, palyginti su tautų vadovės vaidmeniu, iš jos atima mažiau energijos ir laiko dalyvaujant viešajame gyvenime. Tačiau ji nėra tik pasyvi figūra. Artimiausi jos patarėjai, veikiausiai su jos palaiminimu, aktyviai gynė išlikusias karalienės galias. Viena jų – paprotys, vadinamasis karalienės sutikimas, reikalaujantis, kad ministrai iš anksto, dar prieš prasidedant svarstymams parlamente, praneštų apie teisės aktų projektus, galinčius turėti įtaką asmeniniams karalienės interesams arba karališkajai prerogatyvai. „Reiškiu griežčiausią protestą dėl to, kad su manimi nebuvo pasikonsultuota ankstesniu etapu laikantis aiškiai nustatytų taisyklių“, – rašė jos asmeninis sekretorius, kai kartą su ja niekas nepasitarė iki svarstymų. [9] Asmeniniame gyvenime, anot jos anūkės Jorko princesės Beatričės, ji pasižymi „didžiuliu smalsumu“: „jai kasdien norisi sužinoti, veikti ką nors nauja“; palankiai vertinamas karališkasis architektas Hugh Cassonas atkreipė dėmesį į „labai tvirtą jos nuomonę“ apie viską – nuo durų rankenų iki lempų gaubtų. [10] Pavyzdžiui, Elžbietos požiūriu į Tautų Sandraugos globojimą autorystė priklauso jai pačiai. Jos meilė šiai pasaulinei buvusios imperijos teritorijų aglomeracijai ir nuolatinis domėjimasis ja, įkvėpti jos tikėjimo, kad „svarbiausias ryšys tarp tautų įprastai esti ryšys tarp žmonių“, buvo tas pagrindas, ant kurio Tautų Sandrauga išsilaikė ir išaugino savo narių skaičių nuo devynių iki penkiasdešimt keturių. Penkiolika iš šių nepriklausomų teritorijų ir šiandien Elžbietą laiko savo karaliene. Tarp pasaulio monarchų ji vienintelė, turinti globalią reikšmę.

1972 m. televizija „Thames“ žiūrovams paskelbė: „Iš nenutrūkstamos karalių linijos, prasidėjusios daugiau nei prieš tūkstantį metų, nė vienas monarchas nebuvo mylimesnis ir nė vienas jų nebuvo pelnęs didesnės pagarbos.“ Tai teiginys, sukeliantis neįtikėtiną šiuolaikinės visuomenės gretose. O daugybei, daugybei Elžbietos II pavaldinių jis atspindi tiesą.

I SKYRIUS

„Mūsų šeimos vyriškosios linijos tiesioginė palikuonė“

NAMAS, KURIAME gimė Elžbieta II, kaip ir nemažai kitų jos vaikystės meto pastatų, neišliko. Septynioliktuoju numeriu pažymėtas namas Bruto gatvėje stovėjo išilgai kitkuo neišsiskiriančios transporto arterijos, jungiančios Bondo gatvę ir Berklio aikštę (jos anuomet būta ramesnės ir prašmatnesnės nei dabar). Nuo 1920 m. čia gyveno malonūs, tradicinių pažiūrų, šeimai atsidavę, garbės nesivaikantys aristokratai jos seneliai iš motinos pusės – 14-asis Stratmoro ir Kinghorno grafas ir grafienė. Šie namai tapo svarbūs dar prieš jai gimstant. Prieš trejus metus, beveik tokią pat niūrią balandžio dieną, jos motina, tuomet – ledi Elžbieta Bous-Laien, žengė iš aukšto pilko namo siauru spalvotu kilimėliu, kad ištekėtų už savo vidutiniškos išvaizdos ir kuklaus princo Alberto Frederiko Arturo Jurgio, Jorko kunigaikščio, Inverneso grafo ir Kilarnio barono. Palei gatvę įrengti tamsiai dažyti atitvarai neprileido artyn smalsuolių, aukštus langus dengė ritininės užuolaidos. Šis pastatas nebuvo toks puošnus kaip ankstesnis šeimos namas Nr. 20 Šv. Jokūbo aikštėje, bet vis tiek gan išpūdingas: penkių aukštų, su didingais korintiniais kapiteliais vainikuotais piliastrais, būdingais Meifere*

* Prabangus Londono rajonas.

įsikūrusių žemės turinčių šeimų rezidencijoms. Iš tokių šeimų buvo ir senamadžiai Stratmorai, gyvenę daugiausia iš savo žemės valdų šalyje ir 1926 m. nuosavybėje išlaikę itin didelę tautos turto dalį.

Name jau laukė gimisiančiam kūdikiui paruoštas kambarys. 1926 m. karališkosios šeimos narės gimdydavo ne ligoninėje. Karališkosios šeimos atstovai ligoninėse lankydavosi kitų labui: kad jas iškilmingai atidarytų, kad pasveikintų lėšų rinkimo iniciatyvas Didžiosios Britanijos nacionalinės sveikatos tarnybos pirmtakėje, kurioje už savanoriškai skirtas aukas būdavo įrengiamos palatos, perkamos lovos, apklotai ir tvarsliava, gelbėjamos gyvybės. Karališkosios motinos gimdydavo namuose, ir šis gimdymas nebuvo jokia išimtis. Nėštumas ėjosi sklandžiai, bet netikėtai buvo nustatyta sėdmeninė vaisiaus pirmeiga ir dėl to vėliau prireikė chirurgo sero Henry'io Simsono paslaugų. Žinią apie nėštumą kunigaikštis tėvams pranešė vėlyvą rudenį. Sausio 8 d. kunigaikštienė pranešė apie naujagimių slaugytojos Anne Beevers paskyrimą. Balandžio viduryje ji patvirtino, kad buvo gauti kūdikio drabužėliai ir daug plono lino audeklų, kurių užsakymus prižiūrėjo rūpestingoji karalienė Marija. Daug ką pagamino kilmingos, tačiau finansinių sunkumų patiriančios auksarankės moterys – Karališkosios rankdarbių mokyklos, kurią globojo kunigaikštienė, darbo jėga. Kitą dalį apdarų siūdino pati kunigaikštienė, jos motina ir karalienė Marija, leidamos į spaudą praslysti jaukioms šeimyniškomis smulkmenoms. Vaiko kambarys jau buvo paruoštas, todėl praėjusį savaitgalį karaliaus gydytojo sero Bertrando Dawsono priimtas sprendimas veikiausiai atnešė palengvėjimą: Dawsonas paprašė karaliaus leidimo paankstinti gimdymą. Balandžio 12 d. rašytame laiške kunigaikštienė skundėsi nuoboduliu, apmaudavo, kad „dabar tik sėdi čia ir laukia“. [1] Po trijų dienų ji ištrūko prasiblaškyti į Vodevilio teatre rengiamą Archie'io de Bearo reviu „RSVP“. Ji tarsi laumžirgis slydo gyvenimo paviršiumi.

Ir šiais, ir anais laikais karališkojo kūdikio gimimas tautiečių širdyse sukeldavo džiaugsmo antplūdžius: ėmė plaukti sveikinimo telegramos iš provincijų merų, kolonijų gubernatorių, „Indijos valdančiosios princesės“. [2] Chirurgo Simsono ir akušerio Walterio Jaggerio, Samariečių moterų ligoninės patarėjo, paskelbtas trumpas pranešimas, kad „ši rytą, 2.40 val.,

Jos Karališkoji Didenybė Jorko kunigaikštienė saugiai pagimdė princesę“, ir kitą rytą paviešinta žinia, kad „abi puikiai praleido naktį; jų pažanga visais atžvilgiais yra normali ir patenkinama“, laikraščių skaitytojams davė progą pamiršti rūpesčius, o jų redaktoriams – peno meilų žodžių tiradoms. Jorko kunigaikščio ir kunigaikštienės pirmagimis vaikas daugumai Jurgio V pavaldinių reiškė džiaugsmą, bet ne daugiau. Karalius turėjo keturis sūnus. O kai vienintelė jo dukra Karališkoji Princesė Marija 1923 ir 1924 m. pagimdė sūnus George'ą ir Geraldą Lascellesus, jis susilaukė ir dviejų anūkų. Įpėdinių monarchijai netrūko.

Tačiau Berčiui ir Elžbietai – „tokiai mielai porelei, taip vienas kitą mylintiems“ [3] – dukters gimimas žymėjo jau ir taip laimingos santuokos apogėjų. Su augančiu nekantrumu juodu iškentė trejus vedybinio gyvenimo metus nesusilaukdami atžalos. Savo vyriausiajam broliui Velso princui, kurį šeima vadino Devidu, prieš metus rugpjūtį Bertis rašė: „Aš tebetrokštu vieno dalyko, kurį gali atspėti.“ [4] Elžbieta jautėsi lygiai taip, kaip ir jos vyras. Bertis buvo nepaprastai įsitempęs. Nervingumas ir žaibiški jo pykčio pliūpsniai, vadinami „griežimu dantimis“, sudrumsdavo ramų vedybinio gyvenimo paviršių; Elžbieta jį švelniai apibūdino kaip „labai nervingą žmogų“. [5] Jis įtarė, kad sklando gandai apie jo nevaisingumą dėl vaikystėje persirgtos kiaulytės, jautė karališkojoje šeimoje tvyrančią įtampą, o apie tai bylojo iš tetos princesės Alisos, Atlono grafienės, gautas atsakymas: „Aš nepaprastai susijaudinusi dėl jūsų žinios apie Elžbietos viltis. Dėkui Dievui!“ [6] Tačiau tai, kad balandžio 20 d. vakarą jis negalėjo nustygti vietoje ir „labai susirūpinęs, neramus“ vaikščiojo po savo uošvių namus, atskleidė šį tą daugiau nei tik šiaip atsidavimą žmonai. Vėliau savo motinai jis rašė visada buvęs tikras, kad „vaikas mudviejų laimei [suteiks] pilnatvę“. [7] Ir jis tai patirs.

Ar būsimiems tėvams rūpėjo jų atžalos, savaimė tapusios trečiaja eilėje į sostą, konstitucinis statusas, kai tą blausų balandžio vakarą keitė bespalvė naktis ir šaltyje besisukiojantys žurnalistai dėkingi laikė delnais apglėbę puodelius kavos, atsiųstus jiems į Brutono gatvę? Beveik neabejotinai, ne. Ir niekas kitas, išskyrus tuos iš popiežiaus absoliutizmą palaikančių snobų rato, nekels klausimo dėl šio kūdikio – pirmo per tris šimtmečius nekilmingai